Oponentský posudek na bakalářskou práci Kristýny Gavriněvové

Jak se jmenuje historie: Železná opona – od metafory k realitě

Bakalářská práce Kristýny Gavriněnové patří svým pojetím mezi práce výjimečné. Metodou historické analýzy pojmů (*history of concepts*, *Begriffsgeschichte*) se autorka snaží na příkladu termínu „železné opony" ilustrovat, že „názvy historické události nejen vysvětlují, ale také vytváří" (s. 3; asi bych upřednostnil opatrnější termín „spoluvytvářejí"). Svou pracovní metodu nejprve přesvědčivě zdůvodňuje a filosoficky kontextualizuje a poté na řadě dalších příkladů stručně ověřuje. Následuje hledání historických kořenů pojmu „železná opona" (v původním i přeneseném významu) a nakonec heuristicky i badatelsky asi nejcennější pasáž – analýza československého tisku z jara 1946 a v prvních měsících roku 1948. Autorka zde sledovala texty o Churchillově projevu a poté výskyt termínu „železná opona". Na reprezentativním vzorku čtyř předních českých deníků (Svobodné noviny, Lidová demokracie, Právo lidu a Rudé právo) jednak doložila velmi kritickou tiskovou reakci na fultonský projev (jejíž kritičnost navíc postupně sílila) a zároveň též zjistila, že termín „železná opona" dobovým zprávám a komentářům nedominoval a ani o dva roky později se v tisku téměř nevyskytoval. Příčinu autorka spatřuje „ve velmi silných sympatiích a nekritickém obdivu k Sovětskému svazu" (s. 45), resp. ve „výrazné konformitě sledovaných periodik s prosovětskou orientací tehdejší československé politické scény" (s. 55). Možná by bylo vhodné dodat, že vedle autentických kořenů měla prosovětská linie svou deklarovanou oporu především v Košickém vládním programu, jenž navíc na tiskové úrovni zaváděl cenzuru všeho „protisovětského". Lze jít tedy v závěrech ještě dál, protože se zdá, jako by u nás termín „železná opona" zakořenil jaksi „médiím navzdory". Jestliže autorka hodlá v bádání na tématu pokračovat i v rámci diplomové práce, pak nelze než navrhnout, aby šla dále rovněž po stopách „železné opony" v českém kontextu. V ne zcela svobodných poměrech třetí československé republiky nejde totiž o jediný takový případ: z diplomatických zdrojů lze kupříkladu doložit přirovnávání cesty vládní delegace do východní *Canossy* (abych použil jiný „pojem") v červenci 1947 k „druhému Mnichovu", a to ze strany české veřejnosti, přestože v novinách není z pochopitelných důvodů o podobných příměrech ani zmínka...

Autorce bych vytkl, že si svou práci po sobě ještě alespoň jednou nepřečetla. Mohla tak eliminovat nejednu tiskovou i gramatickou chybu či několik vyšinutých vazeb, ale rovněž hned trojí chybnou dataci Churchillova projevu, a to v řádu dnů (s. 31) i roků (s. 20 a 23, kde je datován březnem 1945), dále „revoluční rok 1948" namísto 1848 (s. 14), „Mashallův" plán

(s. 48), Davida „Reynolda" namísto „Reynoldse" (s. 27, pozn. 70 a 72) apod. Z věcných nepřesností uvádím, že Anthony Eden nikdy nebyl Churchillovým poradcem (s. 32), když oba politici se sbližovali jen pomalu, načež v roce 1940 Churchill jmenoval Edena ministrem války a později zahraničí, a George Kennan v roce 1946 nebyl americkým velvyslancem v Moskvě (s. 33) nýbrž pouze prvním tajemníkem ambasády. Československá vláda neodvolala účast na pařížské konferenci o distribuci americké hospodářské pomoci v červenci 1947 až „poté, co se vládní delegace (K. Gottwald, J. Masaryk, P. Drtina a další) vrátila z Moskvy s výhružným ultimátem" (s. 47, pozn. 159), ale na základě telefonicky tlumočeného sovětského stanoviska dokonce ještě před tímto návratem. Autorka zmiňuje často opakované téma „mostu mezi Východem a Západem" v tisku z počátku roku 1948, což ovšem dokládá explicitním odmítnutím této koncepce ve Svobodných novinách z 15. února 1948 (s. 52). To však bylo spíše typické: po tvrdé kritice v sovětském tisku se Jan Masaryk sám od koncepce mostu pružně distancoval už v novoročním projevu v roce 1945 (!) – a po osvobození byl „most" i v domácím tisku především na pranýři. Překvapilo mě rovněž, že autorka ukončila citaci z Churchillova proslulého projevu 4. 6. 1940 o *fighting on the beaches* (s. 34) těsně před finální pointou *And we shall never surrender!*, která od té doby rovněž žije svým vlastním životem – mj. jako název či podtitul několika knih s churchillovskou tematikou.

Mé dílčí kritické poznámky samozřejmě nic nemění na tom, že bakalářskou práci Kristýny Gavriněvové považuji za mimořádně zdařilou: oceňuji přitom originální nápad, celkové pojetí i zřejmý esprit, s nímž byl čtivý a dobře vystavěný text napsán. S radostí proto doporučuji práci k obhajobě a navrhuji hodnotit ji známkou *výborně*.

V Londýně dne 7. 6. 2009

PhDr. Vít Smetana, Ph.D.